HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

התם הא קמשמע לן דדרכיה דאתרוג כירק מה ירק דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו אף אתרוג דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו והא דתנן א)[א]כוי יש בו דרכים שוה לחיה ויש בו דרכים שוה לבהמה ויש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה ויש בו דרכים שאינו שוה לא לחיה ולא לבהמה ניתני דברים ותו הא דתנן ב)זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ניתני דברים אלא כל היכא דאיכא פלוגתא תני דרכים וכל היכא דליכא פלוגתא תני דברים דיקא נמי דקתני סיפא ג) ר"א ד) אומר אתרוג שוה לאילן לכל דבר ש"מ: מניינא דרישא למעוטי מאי מניינא דסיפא למעוטי מאי מניינא דרישא למעוטי חופה ה)ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו למעוטי מאי למעוטי חליפין ס"ד אמינא הואיל ו)וגמר קיחה קיחה משדה עפרון מה [ב]שדה מקניא בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין קמ"ל ואימא הכי נמי חליפין [ג]איתנהו בפחות משוה פרוטה ואשה בפחות משוה פרוטה לא

התם הא קמ"ל. דטעם דאזלינן ביה אחר לקיטה משום אורחא דמילתא הוא: **מפני שדרכו ליגדל על כל המים.** שמשקין אותו במים שאובין כירק דהיינו טעמא דירק כדאמר בר"ה (דף יד.) גורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן ז) כו' מה גורן ויקב מיוחדין שגדלין על רוב מים דהיינו גשמים ומתעשרין אחרי השנה שעברה כדאמרינן בר"ה (דף יב:) דאזלינן בתר שנה שהביאו שליש בה ולא אחר לקיטתו וילפינן לה מקראי אף כל שגדלין על רוב מים דהיינו אילנות מתעשרין לשעבר ואע"ג דמעשר דידהו דרבנן הוא ח) אסמכינהו אקראי יצאו ירקות שגדלין על כל מים מתעשר לשנה הבאה: **כוי.** ספק חיה ספק בהמה: **יש בו דרכים כו'.** דכיון דמספקא לן ניזיל ביה לחומרא: **שוה לחיה.** וטעון כיסוי דם: **ולבהמה.** חלבו אסור: **ושוה לבהמה וחיה.** טעון שחיטה: **שאין שוה לא לחיה ולא לבהמה.** אסור הרבעה עם בהמה וחיה: **זו אחת מן הדרכים.** שהמביא גט או שחרור ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם בפ"ק דגיטין: **דאיכא פלוגתא.** חילוק בדרכיו בדרך זו הוא דומה לכאן ובדרך זו אינו דומה כגון מתני' בג' דרכים למעוטי חופה דלא קניא ודזב ט) הכי הוא דהוי אונס לזיבה ולא אונס אחר ודגטין באלו שוה ולא באומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי דחוזר בגט ואינו חוזר בשחרור דזכין לו לאדם שלא בפניו: **דיקא נמי.** דהיכא דלא הוי ליה פלוגתא תנא לכל דבר: **מניינא דרישא.** ג' דרכים: **מניינא דסיפא.** וקונה את עצמה בשתי דרכים: **למעוטי חופה.** שאם מסרה לה י) אביה לחופה לשם קדושין אינה מקודשת בכך: **ולרב הונא כו'.** לקמן בשמעתין (דף ה.): **חליפין.** קנין סודר: **מה שדה מקניא בחליפין.** דכתיב (רות ד) וישלוף נעלו והתם שדה הואי: **חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה.** דקי"ל בפרק הזהב (ב"מ דף מז.) קונין בכלי אע"פ שאינו שוה פרוטה:

מאחר שלא נזרע מהיכן אוספין אלא לימד על הספיחים שהן אסורים אפילו לאכילה וכ"ש לסחורה וסבר דספיחים אסורין בשביעית מדאורייתא ואפילו קודם זמן הביעור וכשיצאו למוצאי שביעית אסור מדרבנן בכדי שיעשו כיוצא בהן[א] וקסבר כל שאר ספיחים אסורים במוצאי שביעית אבל ספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות השדה לא גזרינן בהם משום שאר ספיחים דהא מינכרא מילתא ומה שגידל אמהות הרי היא של שביעית ואסור ומה שלא הגיע הרי הוא של מוצאי שביעית ושרי ומאן דחזי לבר אינש דאכל ספיחי כרוב למוצאי שביעית לא אתי למיכל שאר ספיחים דהא שאני משאר ספיחים ולא גזרינן היתירא משום איסורא מ"מ ש"מ דלא אזלינן כלל בירק בתר לקיטה אלא בתר רוב גידולים מדשרי ספיחי שבית שנכנסו לשביעית וי"ל דנהי (א) דההיא דלא אזלינן בתר לקיטה מ"מ בתר חנטה נמי לא אזלינן אלא הגדל באיסור אסור בהיתר מותר מה שאין כן באתרוג ושאר אילן דאזלינן לגמרי בתר חנטה דאם חנט באיסור אפי' מה שגדל בהיתר אח"כ אסור והשתא לשביעית שוה לאילן דאי הוה כירק הוה אזלינן בתר רוב גידול:

מה ירק דרכו ליגדל על כל מים. טעמא דירק מפרש בפ"ק דר"ה (דף יד. ושם י)) דגורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן כו' מה גורן ויקב מיוחדים שגדלים על רוב מים מתעשרים לשנה שעברה יצאו ירקות שגדלין על כל מים ואע"ג דמעשר ירק מדרבנן והיאך עושה בנין אב מדבר שהוא מדרבנן אסמכוה רבנן אקרא[ב] כדפירש בקונטרס ור"י פי' אם אינו ענין למעשר תנהו ענין לשביעית שנוהג בירק מן התורה דעיקר דרשה אתיא לשביעית לענין ירק דהוי דאורייתא בין בירק בין באילנות כדאמרינן בר"ה (דף טו:) אמינא לך מעשר חרובין דרבנן ואמרת לי שביעית דבנות שוח דאורייתא וה"ה בירקות דהוו דאורייתא מסתמא ככל דבר שהוא (ב) אוכל ל) ונשמר כו' כדתנן במס' שביעית (פ"ז מ"א) כלל אמרו בשביעית כו' וה"ק מה גורן ויקב שגדלין על רוב מים ואזלינן בתר שנה שעברה לגבי שביעית אף כל כו' וקשה דהרי אתרוג שגדל על כל מים כדאיתא בשמעתין ואפ"ה אמרינן שוה לאילן לענין שביעית לילך בתר חנטה ושמא י"ל דהא דאזלינן ביה בתר חנטה לשביעית היינו דוקא לחומרא כגון אם חנט בשביעית ונלקט בשמינית א"נ י"ל אע"ג דאתרוג גדל על כל מים אין לנו לחלקו מדין שאר אילנות לענין שביעית כיון דלענין ערלה ורבעי לא חלקתו תורה משאר אילנות ודרשה דגורן ויקב לירקות אתא ולא לאתרוג ומכ"מ לענין מעשר שהוא דרבנן תקנו חכמים אחר לקיטתו עישורו הואיל וגדל על כל מים כירק וא"ת אמאי לא חשיב שהאתרוג שוה לאילן לכלאים שאינו כלאים בכרם וליחשב דשוה לאילן בארבע דרכים וי"ל לא תני אלא דשוה לאילן לילך בתר חנטה ולירק בתר לקיטה[ג] וא"ת אמאי לא חשיב ששוה לירק בשני דרכים כגון לענין פיאה דלא מיחייב אתרוג בפיאה משום דאין לקיטתו כאחד דלענין פיאה בעינן לקיטתו כאחד מ) ומהאי טעמא ממעטינן תאינה בפרק כלל גדול (שבת דף סח.) ובפרק מקום שנהגו (פסחים דף נו:) ובירק נמי אין פיאה מתנהגת דאינו בכלל דבר המתקיים כדאיתא התם וי"ל כיון דאיכא אילנות טובא שאין חייבין בפיאה נ) כגון האגוז והחרובים השנוים במסכת פיאה (פ"א משנה ה) לא שייך למיתני שוה לירק ומהאי טעמא נמי לא קאמר שוה לירק לענין ביכורים (ג) שאין ביכורים אלא משבעה מינין כדאיתא בספרי אם כן שוה נמי לשאר אילנות: **לא לחיה ולא לבהמה.** פי' (ד) לענין הרבעה משום דמספקא לן אי מין חיה אי מין בהמה הוא הקשה הר' אליעזר למ"ד (חולין דף פ.) כוי בריה בפני עצמו הוא מאי איריא משום דמספקא לן כו' אפילו ידעינן דחיה היא לא מרביעין איל על צבי וי"ל דאתיא כמ"ד (שם) כוי זה הבא מן התיש ומן הצבייה ומספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא דאי הוה אמר דאין חוששין היינו מרביעין עליה צבי:

ואשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה. פי' בקונטרס משום דגנאי הוא לה הילכך בטיל לה תורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בה ש"פ אי יהיב לה בתורת חליפין וקשה לר"ת דא"כ פשטה ידה וקבלה תתקדש בפחות מש"פ ועוד כיון דתלי טעמא משום דגנאי הוא לה א"כ אמאי לא פריך בגמרא בנתיה דרבי ינאי דקפדו אנפשייהו ולא מקדשי בפחות מתרקבא דדינרי כו'[ד] כי היכי דפריך לקמן (דף יא.) אמילתיה דב"ש ועוד קשה כיון דס"ד השתא למגמר קניני אשה מקניני שדה א"כ אשה נמי תקני בחזקה כמו שדה ועוד דלקמן (דף ה.) בעי בגמ' בשטר מנלן ומאי בעי ליגמר משדה לכך נראה לר"ת דגרסי' בפחות משוה פרוטה לא מקניא ולא גרס נפשה דלא בקפידא תליא מילתא אלא ה"ט משום דגמר קיחה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף ובפחות משוה פרוטה לא מיקרי כסף והמקשה שהקשה תחילה ואימא ה"נ בשטר וחזקה לא הקשה דהא פשיטא דלא גמרינן קיחה לעשות אשה ככל עניני שדה ולהכי מבעיא לן לקמן בשטר מנלן דלא גמרינן משדה אלא לכסף דוקא דכתיב ביה קיחה ולא פריך מחליפין אלא משום דהוי כעין כסף דקרא שיש בהם שוה פרוטה[ה] והכי פירושו ואימא ה"נ שתקנה אשה בחליפין כשיש באותם חליפין שוה פרוטה כעין כסף דקרא טפי משטר שיש בו שוה פרוטה דא"ל שישוה השטר פרוטה כדאמרי' גיטין (דף כ.) כתבו על איסורי הנאה כשר[ו] אבל חליפין דשוה פרוטה דומין לכסף ומשני חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה וא"כ אינם מטעם כסף אלא קנין אחר הוא[ז] וא"ת היכי ס"ד דנילף משדה עפרון שתקנה אשה בחליפין והא שדה עפרון גופא לא מיקני בחליפין דלא מצינו חליפין לעובד כוכבים דהא אמרינן בבכורות (דף יג.) מדישראל בחלה עובד כוכבים נמי בחלה[ח] וי"ל דהיינו לבר מחליפין דומיא דישראל בחלה וה"ק מדישראל בחלה קנין חדש בר מחליפין שהם בשניהם[ט] וכן משמע לקמן (דף ח.) גבי נמכר לעובד כוכבים מכסף מקנתו בכסף נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין ש"מ דשאר דברים נקנין בחליפין לעובד כוכבים וכן היה רגיל ר"ת לשלוח הרשאה ביד עובד כוכבים והיה מקנה בחליפין ומיהו בזה צריך ליזהר שלא לכתוב וקניינא מיניה[י] דאין שליחות וזכיה לעובד כוכבים כדאמרינן בפרק [חמישי] דבבא מציעא (דף עא:) אלא וקנה העובד כוכבים כתבינן ואם תאמר אם כן כיון דפשיטא לן דאשה לא מקניא בחליפין

אמאי

מסורת הש"ס

א) בכורים פ"ב מ"ח חולין קלב., ב) גיטין ט., ג) [ביכורים פ"ב מ"ו], ד) [בכת"י ודפו"ר: רבי אליעזר], ה) [לקמן ה.], ו) [לעיל ב.], ז) [במדבר יח], ח) [ברכות לו ע"א], ט) [בדפו"ר: הני, וכ"ה ברש"ש], י) [בדפו"ר: לו, וכ"ה ברש"ש], כ) [ד"ה מה], ל) [במשנה בשביעית ליתא לתיבת "ונשמר"], מ) [פאה פ"א מ"ד], נ) [צ"ל אלא כגון. (הר"ש מדעסוא. ועיין רש"ש ומל"ה)],

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בע"א) אתרוג וכו' וי"ל דנהי דלא כצ"ל ותיבת דההיא נמחק: (ב) ד"ה מה וכו' מסתמא ככל דבר שהוא מאכל כו' כדתנן במסכת שביעית כלל גדול אמרו: (ג) בא"ד לענין ביכורים דכיון שאין ביכורים אלא: (ד) ד"ה לא וכו' פי' בקונטרס לענין הרבעה:

◆

מוסף רש"י

על כל מים. אף על שאובין ומשקין אותה תמיד כענין שנאמר (דברים יא) והשקית ברגלך כגן הירק שהם גן הירק דרכו בהשקאה (ר"ה יד.). **כוי.** מן התיש ומן הצביה (חולין מט:). **אתרוג שוה לאילן לכל דבר.** אף למעשרות (סוכה מ.).

◆

מוסף תוספות

א. כדתנן לעיל [במס' שביעית] בסוף פ"ו (מ"ד). הר"ש בשביעית פ"ט מ"א. ב. ועיקר קרא לפסולת גורן ויקב כדלעיל לענין סוכה. תוס' ר"ה יד. ד"ה מה. ג. וכן נראה דלענין ערלה ורבעי נמי לא איצטריך לאשמעינן שנוהגת באתרוג אלא לאשמעינן ביה דאזלינן ביה בתר חנטה כשאר אילנות לפי שיש בו דבר דאזלינן בתר לקיטה. תוס' הרא"ש. ד. ע"י שליח ובלילה אבל ביום וע"י עצמן הא חזינן דלא קפדי. תוס' הרא"ש. ה. כשיש בהם שו"פ. שם. ו. ולא דמי לכסף. שם. ז. בריטב"א. וזו ראיה דחליפין אב בפני עצמו הם ולאו תולדה דכסף. ח. פי' ישראל קונה במעות וגוי במשיכה ואין לו עוד קנין אחר. תוס' הרא"ש. (והיינו כר"י שם וברשב"א נקט איפכא דהיינו אליבא דר"ל וע"י תוס' לקמן יד: ד"ה הואיל). ט. בתוס' הרא"ש. לבד מחליפין שנוהג בשניהם. י. דקנינא מיניה משמע שהעדים שלוחים לקבל הקנין. ת"י מובא במהרש"א. ועי' מאירי.

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ב מהל' נזירות הל"י:

ב [מיי' פ"ה מהל' מכירה הלכה ה טוש"ע חו"מ סי' קצ סעיף א]:

ג [מיי' שם הלכה ו טוש"ע ח"מ סי' קצה סעיף ב]:

◆

תום' ר"י הזקן

על כל מים. אית דמפרשי אפילו אינן מי גשמים. ועיקר הפירוש הוא על כל מים שיבאו אליו, אין מים מזיקים אותם כלל. דתנן כוי וכו'. בבכורים פרק ב [מ"ח] היא שנויה. פלוגתא. שמחלק בענין. חופה. שאם מסרה לחופה לשם קדושין לא מהני. ולרב הונא דאמר. לקמן [ה, א]. חליפין. קנין סודר. משדה עפרון. לקמן [ד, ב]. בפחות משוה פרוטה. דקי"ל [ב"מ מז, א] קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה.